

БЪДЕЩИТЕ УЧИТЕЛИ И ПРОЕКТ „СТУДЕНТСКИ ПРАКТИКИ“

Теодора Вълова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ - Педагогически колеж – Плевен

Резюме. Педагогическата практика е важен етап в подготовката на квалифицирани учителски кадри, които да са конкурентоспособни на пазара на труда.

Статията прави преглед на европейски и национални стратегически документи във връзка с тенденциите и приоритетите относно формиране на професионални и специализирани компетенции у бъдещите педагози. Представено е анкетно проучване във връзка с анализиране мненията на студентите – професионални бакалаври от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Педагогически колеж – Плевен, за участието им в него.

Keywords: professional bachelors, continuing vocational training, study

Увод

Въпросът относно ролята на практиката при подготовката на професионални бакалаври, бакалаври и магистри се превръща в един от важните във връзка с подобряване ефективността на образованието. Именно в хода на практическата дейност бъдещият педагог развива комплекс от умения и навици, необходими за формиране на професионални и специализирани компетенции. За същото говори Г. Бонева, според която „проблемът за педагогическата практика в областта на педагогическото образование във висшите училища е бил и си остава перманентно актуален“ (Бонева, 2004: 7). Авторката обобщава, че „практическата подготовка на студентите не съответства на бързото развитие на науките“ (Бонева, 2004: 7). В тази връзка Р. Пейчева-Форсайт, А. Асенова и Б. Йовкова заключават, че „професионално-педагогическата подготовка на бъдещите учители е проблем с особена актуалност, обуславяща се от неговата социална и педагогическа значимост“ (Пейчева-Форсайт, Асенова и др., 2012: 1).

Специално трябва да се отбележи, че „обучението и квалификацията на учителите винаги са били сред ключовите приоритети на образователната политика в България“ (Пейчева-Форсайт, Асенова и др., 2012: 2). В *Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за пе-*

риода 2014 – 2020 г. се посочва значимостта на въпроса за практическата подготовка на бъдещите специалисти и се определят основните направления при подготовката на студентите във връзка с „професионалната им реализация, така и за социалната и гражданската им роля“⁽¹⁾. Като държавен приоритет, в *Стратегията* са окачествени хуманистичният и развиващият характер на образованието, необходимостта от професионално ориентиране и от по-голямо внимание по отношение обучението на конкурентоспособни и квалифицирани специалисти. Заедно с това се отчита несъответствие на учебните планове и програми във висшите училища във връзка с подготовката на специалисти педагози с профил, съобразен с динамиката на пазара на труда и с практиката.

Националната стратегия за развитие на педагогическите кадри извежда на преден план необходимостта от изграждане на единна система за образование и продължаваща квалификация на учителите. В нея са предвидени „специални мерки и политики за младите педагогически кадри – за мотивирането, привличането и задържането им в професията и за осигуряване възможности за професионалното им развитие“⁽²⁾.

По отношение на ефективните модели за организация и провеждане на практиката П. Марчева обобщава, че „разнообразните проектни дейности на Педагогическия колеж в Плевен са интересни и силно мотивиращи за студентите със своето съдържание и нестандартно представяне. Те предлагат разнообразни форми на неформално образование, кариерна ориентация и стимулиране на иновативното мислене, практическото обучение и образователна и трудова мобилност (Марчева, 2013: 3). В тази връзка Т. Вълва споделя мнението, че „образованието е най-ефективният начин за оформяне на ценностите, нагласите, поведението и уменията, които са важни за хората“ (Вълва, 2014: 19).

Анализиран в светлината на реформата в системата на висшето образование, основен акцент при обучението на педагогическите кадри се явява подготовката на висококвалифицирани, компетентни специалисти, с иновативно и творческо мислене, които са способни да решават сложни професионални казуси в хода на постоянно изменящи се условия. Тенденцията за приоритетно внимание към развитието на педагогическата компетентност и професионална подготовка на студенти – бъдещи педагози, е глобална тенденция. Авторите G. Dryden и J. Vos подчертават, че основният начин за трансформация на образователната система в света е **инвестицията в учителя** (Dryden, Vos, 1999).

Според М. Михова „упражняването на учителската професия е предизвикателство, с което новопостъпилите срещат затруднения. За да придобият увереност и да се задържат в професията, е необходимо да бъдат подкрепени и подпомогнати както от системата, като цяло, така и в рамките на отделната образователна институция“ (Михова, 2014: 158).

Усъвършенстване на основните подсистеми на професионалното развитие в рамките на педагогическата практика

Задачите, които се решават по време на педагогическата практика, са свързани с устойчиво реализиране на основната цел: достигане на европейски стандарти и подобряване на ефективността на преподаването, а от там – европеизиране и повишаване на конкурентоспособността на студентите професионални бакалаври. Считано за професионално задължение в 20 страни в Европа, между които и България, непрекъснатото професионално развитие оказва сериозно влияние върху **базисната и специалната подготовка** в процеса на обучение. В резултат от това се очертават няколко конкретни направления (подсистеми) в рамките на педагогическата практика. Тяхното развитие и усъвършенстване е в пряка зависимост от дейностите през различните етапи, ресурсите и формите на взаимодействие в рамките на практическите дейности.

Повишаване на мотивацията за практикуване на професията

Мотивационният аспект, като един от най-важните аспекти на мирогледа, се проявява в адекватната емоционална реакция на практикантите във връзка с постигането на целта – подготовка за професионално-педагогическа дейност в реалната работна среда на образователните институции. Предвид критичните ситуации на дезинтересиране по време на първите опити от практикуването на учителската професия, въвеждането на програми за педагогическа практика, които интегрират съвместното планиране и реализиране на учебните единици и се извършват с подкрепата на академичен наставник, е изключително важно. Въпросът за професионалната мотивация на бъдещите учители се обуславя от модернизацията на образователните процеси и актуалните социално-икономически трансформации. Тези два фактора заставят съвременните педагози непрекъснато да повишават своите компетенции и да се самоусъвършенстват, за да бъдат конкурентоспособни на пазара на труда. В този смисъл, мотивацията в етапа на практическото обучение зависи от изпълнението на психологическата метапрограма за „придвижване към желаното“. Участието в процеса придобива особена важност за практикантите, тъй като в рамките на дейността те упражняват знанията и компетенциите, придобити в колежа.

В етапа на стажуването студентите професионални бакалаври откриват онези значими и смислени мотиви, които пораждат у тях траен интерес да надграждат в бъдеще вече придобитите умения. По този начин всеки участник се включва в особен вид творческа дейност, свързана с разработване на качествено нови продукти (проекти на уроци и ситуации). Това, от своя страна, се превръща в предпоставка за поддържане на високо равнище на мотивацията. Задачата на наставника е да проследява динамиката в усъвършенстването на уменията и да осъществява мониторинг върху това дали практикантът прилага теоретичните знания в съответствие с целите, задачите, времето, ресурсите и учебното съдържание. Вследствие от усъвършенстването на знанията и тяхната интеграция в практическата дейност се формират компетенции и навици, характеризиращи

индивидуалния стил на работа. Това е предпоставка студентите да се превърнат в активни, самостоятелни субекти, стоящи в епицентъра на личностноориентираната професионална квалификация, а споделените ресурси и опит осигуряват необходимите условия за изграждане на умения за самостоятелно учене.

Разширяване на практическата подготовка чрез практикуване на педагогически роли

По време на студентската практика практикантите се запознават с целия спектър от педагогически роли, които се практикуват в конкретния образователен етап. Оформянето на професионалното самоосъзнаване – един труден и дълъг процес, чието начало се опосредства именно от практиката, преминава през изграждането на представата за собствената професионална роля. Факт е, че в условията на новата социокултурна среда, каквато по същество представлява образователната, се проявяват всички особености на педагогическото общуване.

Учителските роли се допълват с нови позиции, които в голяма степен влияят върху професионалното поведение. Към традиционните експертни функции на съвременния педагог се добавят ролите на медиатор, фасилитатор, супервайзър, аниматор, лидер, новатор (Ранев, 2008). В рамките на практиката студентите извършват всички или почти всички дейности, присъщи на учителя. В резултат от това те започват да осъзнават собствените професионални постижения и да разбират значението на личната си роля в живота и обществото, като част от педагогическата гилдия.

В отделните модули на практиката, в доброволно партньорство с предварително избран академичен наставник, практикантите извършват персонализирана, целенасочена, организирана дейност, важна за професионалното усъвършенстване. Отправна точка – във връзка с изследователския проблем, е постановката, според която съществено значение в етапа на практическата подготовка за реализиране на сложната и многофункционална учителска дейност играе академичният наставник.

Наставничеството протича като процес на взаимодействие между преподавателя и наставлявания, при което учителят има лично превъзходство в дадената предметна област и упражнява квалифицирано и професионално въздействие върху мисленето, поведението и действията на обучаемия. Когато се говори за ролята на наставника, следва да се акцентира върху това, че той служи като модел за подражание, обучава, подкрепя, съветва и се сприятелява с по-малко опитния практикант с цел насърчаване на професионалното му развитие. Според Anderson и Snyder функциите, свързани с този процес, се извършват в контекста на непрекъснатата връзка между наставника и наставлявания (Anderson, Snyder, 2003).

Анализирано в светлината на ученето през целия живот, наставничеството осигурява ценен професионален опит чрез развитие на вече усвоени и добавяне на нови ключови умения. При тези условия „обучението се преобразува в непрекъсната дейност, която не е обвързана само с образователни институции или със специални периоди в живота. Ученето през целия живот се ориентира от

предучилищна възраст и продължава и в годините след пенсиониране, като все повече се провежда на работното място, в неформален контекст и по време на свободното време. Продължаващото обучение се превръща в един от особено актуалните формати за изграждане на учещи общности и се свързва с професионалното усъвършенстване на учителите“ (Вълова, 2015: 208). Тези констатации подкрепят тезата, че непрекъснатото обучение предполага овладяване на нови и усъвършенстване на вече придобити умения за пренос в житейски ситуации на познания и опитности в отговор на променящите се потребности на обществото. В този смисъл, студентската практика помага за обмяна и разпространението на добри практики, за споделяне на информация, която развива положителни нагласи при търсене на работа след дипломирането.

Наставникът следва да валидира натрупаните теоретични знания и умения, като отчита достигнатото ниво на теоретичния и практическия опит по време на процесите за подготовка, реализация и мониторинг на дейностите. Важни етапи са консултирането, наблюдението и анализирането на планираните урочни единици с цел подкрепа и средство за осъществяване на обратна връзка. Системата за мониторинг, с включени индикатори за оценяване ефективността на студентската практиката, се използва за постоянно наблюдение и коректив на процесите. Чрез нея се извършва диагностика във връзка с установяване на съответствието на поставените съдържателно-образователните цели към достигнатата степен в реализирането им.

Развитие на функционалните и социалните умения

Обучителната среда по време на студентската практика представлява съвкупност от различни компоненти, които спомагат за развитието на функционалните и социалните умения. Наставникът има ключова роля за усъвършенстването на онези от тях, които са пряко свързани с извършването на преподавателска работа или дейност.

Еволюцията на уменията – комуникация и работа в екип, ефективно управление на времето, презентационни умения, предприемчивост и др., се свързва със способността на практиканта да взаимодейства ефективно с децата, колегите и родителите. Важно е да се отбележи, че социалните умения са приложими както по време на стаж, така и извън него. Реализирайки целите и усвоявайки технологията на тяхното постигане в процеса на практическото обучение, бъдещите учители моделират своето поведение чрез осмисляне на резултата от своята дейност. Следователно, разгръщането на цялостната педагогическа дейност на практикантите, като субекти на собственото интелектуално развитие, органично се свързва с професионалната им подготовка и оказва формиращо влияние върху нея.

Преодоляване на младежката безработица

С оглед динамиката на обществената и икономическата среда нараства ролята на знанието и образованието по посока успешното включване на младите хора на пазара на труда. Преодоляването на младежката безработица, основа-

вашо се върху образователни инструменти, поставя категоричен акцент върху развитието на ключовите социални и професионални компетенции на педагогическите кадри.²⁾ Ето защо в *Националната стратегия за младежта (2010 – 2020)* е отбелязано, че е необходимо „да се положат усилия за плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда чрез разширяване на стажовете и практиките в реалния сектор“³⁾.

Осъществяването на основните приоритети в националната политика по отношение на квалификацията на педагогическите кадри поставя отговорни задачи пред висшето образование за осигуряване на педагогическата мобилност в рамките на движението от образование към заетост. Педагогическата практика задоволява потребностите на участниците от информираност относно съдържанието и проявленията на същинската професионална дейност до такава степен, че подпомага плавния преход между университетската подготовка и продължаващата квалификация.

Важно е да се отбележи, че за студентите участието в проект „Студентски практики“⁴⁾ представлява първият контакт с реалната работна среда. Оттук следва, че практиката допринася да се преодолее липсата на трудов опит. Реализирането на една от целите ѝ – осигуряване на необходимите компетенции за интегриране в професионалния живот, обуславя по-плавното преодоляване на трудното начало през първата година от упражняването на учителската професия.

Развитие на регионите

Без съмнение, съвременният трудов пазар има нужда от кадри с високо образователно равнище, качества и умения. Участието на студенти професионални бакалаври в различни формати на продължаващо обучение придобива особен смисъл във връзка с предизвикателствата, които поставя информационното и постиндустриалното общество пред своите граждани.

Студентската практика прави опит да направи по-лесен прехода на студента от статуса му на обучаван към статуса на самостоятелна и активно действаща личност. По този начин се задълбочава професионалноквалификационното съответствие между задължителната колежанска подготовка и осъществяването на ефективни педагогически технологии, вследствие на което се разширяват специалните знания и умения, повишават се възможностите за трудови и творчески постижения.

Като се отчита ситуацията по отношение ниския дял на университети и еквивалентни висши училища в образователната система на Северозападния район, в който се намира Педагогическият колеж – Плевен, участието в проекта синхронизира практическата подготовка на участниците с важни за квалификационното им израстване **знания и компетенции**. Това, от своя страна, се превръща в средство за реализиране на Стратегическа цел 2 от *Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.*, а именно: социално сближаване и намаляване на регионалните диспропорции в социалната сфера чрез създаване на условия за развитие на човешкия капитал.⁵⁾

Стратегията „Преосмисляне на образованието: инвестиране в умения за постигане на по-добри социално-икономически резултати“⁽⁶⁾ поставя професионалните компетенции в сърцето на бъдещото развитие на Европейската идея за учене през целия живот, чието начало бележи *Болонската декларация* от 19.06.1999 г. В нея се подчертава: „Независимостта и автономията на висшите училища означава, че висшето образование следва непрекъснато да се адаптира към променящите се изисквания, обществените нужди и напредъка в областта на науката“.⁽⁷⁾

Следващото *ключово послание* – относно перспективите пред осигуряването на качествено висше образование за всички, е отразено в Комюникето от Букурещ, 2012. То отчита постигнатото, определя приоритетите за 2012 – 2015 г., отбелязва политическите реалности и начертава шансовете за дългосрочно успешно развитие.⁽⁸⁾ В документа се извежда формулировката относно ангажиментите на министрите, отговарящи за висшето образование в 47-те страни от *Европейското пространство за висше образование* (ЕПВО), които декларират пълно съдействие относно „насърчаване на обучение, изцяло ориентирано към студентите, в сферата на висшето образование, което се характеризира с иновативни методи на преподаване, предвиждащи привличането на студентите като активни участници в собственото им обучение“.⁽⁹⁾ Съвместните действия на институциите, студентите и академичния персонал са по посока реализиране на целта – „създаването на подкрепяща и вдъхновяваща среда за работа и учене“.⁽⁹⁾

Идеята за качествено подобрене на цялостното ниво на уменията, в това число и на професионалните, се продължава от друг европейски документ – *Програмата „Еразъм+“*. Тя отразява приемствеността с предишни политики и програми, заложи в Болонската декларация. В Програмата е записано, че образованието е критично важно за икономическото възстановяване и бъдещия растеж на Европа. В този смисъл, не може да се очаква растеж без иновации.⁽¹⁰⁾

Съдържанието на ключовите послания се основава върху:

- стратегията „Европа 2020“;
- инициативата „Младежта в движение“;
- стратегията „Rethinking Education“⁽⁶⁾.

От това следва, че в Програмата биха могли да се открият онези дейности, които в технологичен и педагогически план се вписват в контекста на иновационни педагогически практики за подготовка на по-квалифицирани кадри:

- да се подобри цялостното ниво на уменията на младите и на възрастните хора;
- да се създадат повече възможности за учене, обучение и доброволчество в чужбина;
- да се окуражи участието на младите хора в демократичния живот;
- да се подкрепят постиженията в областта на висшето образование и научните изследвания;
- да подкрепя и разпространява по-близко взаимодействие между образованието и бизнеса за иновация и растеж.⁽¹⁰⁾

Търсенето на нови перспективи в подкрепа на базисната теоретична и практическа подготовка на бъдещите учители е признато като ключов елемент в дневния ред от Лисабон – за създаване на ефективен „триъгълник на знанието“, включващ *образование, научни изследвания и иновации*. По този начин системата за висше образование се придвижва към реализиране на трите свои основни цели: качествено висше образование за всички, пригодност за заетост, мобилност за по-добро усвояване на знания.¹¹⁾

Неслучайно върху този процес силно влияние оказват динамично променящата се глобална икономика и политическото, социално и технологично преустройство на европейското пространство. Реализирането на концепцията определя в голяма степен доколко Европа ще съумее да постигне по-добра производителност и това ще зависи от компетенциите, които притежават нейните граждани.

Синхронизирането на българското висше образование в съответствие с потребностите на обществото и високо конкурентния трудов пазар в рамките на Европа се гарантира от конкретни дейности на национално ниво, разработени съгласно Стратегията на Европейския съюз за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж – „Европа 2020“.¹²⁾

В стратегическите европейски документи учителите са определени като **истинската променяща сила** на образователните тенденции в обществото. Съгласно новите програми за модернизиране на висшето образование в Европа ролята на практиката при подготовката на студентите – бъдещи педагози, нараства и се превръща в самостоятелен етап по посока изграждане и развитие на преподавателски способности и професионално значими качества на личността. Именно в хода на практическата дейност бъдещият специалист (професионален бакалавър, бакалавър, магистър) придобива комплекс от умения и навици, необходими за формиране на професионални и специални компетенции. Ето защо реализирането на практическата подготовка на студентите – бъдещи учители, във формат, в рамките на който те да изпълняват многообразието от педагогически роли в реално образователно пространство, обуславя ефективната им подготовка.

Описание на проекта

Проектът „*Студентски практики*“ се изпълнява в партньорство с всичките 51 висши училища в България, създадени в съответствие със Закона за висшето образование. Практическото обучение е **дългосрочно** и се извършва в рамките от 84 до 240 часа. В основата му е зaleгнала система от морални и материални стимули, които влияят върху повишаване на интерес към него. Участници в проекта са студенти, академични наставници от висшите училища и ментори от страна на работодателите.

Биха могли да се открият *две основни групи цели* на този мащабен национален проект, които следва да бъдат реализирани в етапа на практиката:

– да се усъвършенстват знанията и професионалната компетентност на студентите, придобити във висшето учебно заведение (професионална квалификация);

– да подпомогне студентите да си намерят работа (професионална интеграция).⁴⁾

Исходно начало за реализиране на стратегическите цели в рамките на проекта играе изградената система за наставничество. В този смисъл, системата е в състояние да ускори процеса на професионалното развитие на бъдещите учители и да формира тяхната мотивация за самоусъвършенстване, самостоятелно развитие и себerealизация.

Постановка на проблематиката

Инвестициите в образованието и обучението за развитие на уменията са от съществено значение за насърчаване на растежа и конкурентоспособността, което цели да постигне изграденото Единно европейско образователно пространство.

Практическата подготовка на професионални бакалаври (като образователно-квалификационна степен от висшето образование в *Националната квалификационна рамка на Република България*)¹³⁾ представлява комплексен процес със свои характеристики и качество, чиито елементи са взаимно свързани и си взаимодействат.

В съответствие с покриването на образователния минимум за практическа подготовка Д. Йорданова обобщава, че „в съвременните условия студентите трябва да могат да анализират явленията и процесите, които се осъществяват в образователното пространство в училище – преподаване, учене, урок, извънкласни форми на работа, училищен клас и др.“ (Йорданова, 2011).

В рамките на проекта бе проведено анкетно проучване със студенти професионални бакалаври от Педагогическия колеж – Плевен, структурно звено на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (Вълова, 2014), което потърси отговорите на няколко ключови въпроса, свързани с педагогическа практика извън учебните програми и планове.

Във връзка с проучваната проблематика могат да бъдат конструирани следните **параметри на изследването**.

Основната цел на анкетата е да се проучат и анализират мненията на студентите професионални бакалаври във връзка с участието им в проект „Студентски практики“.

За постигането на поставената цел на изследването е необходимо да се решат следните научноизследователски **задачи**.

1. Да се проучат и анализират основните европейски и национални документи и литературните източници по изследвания проблем.

2. Да се проучат и анализират мненията на студентите професионални бакалаври относно включването им в практическо обучение.

За осъществяване на анкетното проучване са използвани следните **допълнителни изследователски методи**.

1. Теоретичен анализ на литературните източници по проблема.
2. Контент-анализ на съвременните нормативни документи, имащи отношение към изследваните процеси.

3. Нестандартизирана анонимна анкетна карта.

4. Математико-статистически, графични методи за обработка, анализ и представяне на получените резултати.

Математико-статистическата обработка на данните е извършена с помощта на пакетите на Microsoft Office и SPSS 12.0.

Контингент на изследване

През учебните 2014/2015 година са анкетирани 40 студенти от Педагогическия колеж – Плевен, ОКС „професионален бакалавър“, I – III курс, специалност „Начална училищна педагогика“, участващи в проект „Студентски практики“.

Организация на изследването

Първи етап – подготвителен: септември 2014 г. – октомври 2014 г.

Подготовка на анкетната карта.

Втори етап – изследователски: ноември 2014 г. – януари 2015 г.

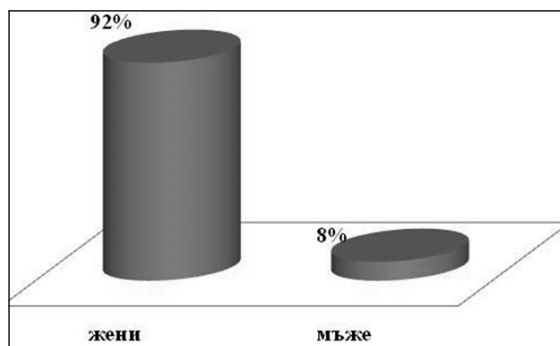
Анкетното проучване се реализира на територията на Педагогическия колеж – Плевен, чрез нестандартизирана анонимна анкета, която включва 5 въпроса от затворен тип. За анализ на резултатите се използва ординална скала от „напълно – в най-голяма степен“ до „в много малка степен“.

Трети етап – заключителен: февруари 2015 г. – май 2015 г.

Обработка на резултатите, изводи и препоръки.

Резултати и обсъждане

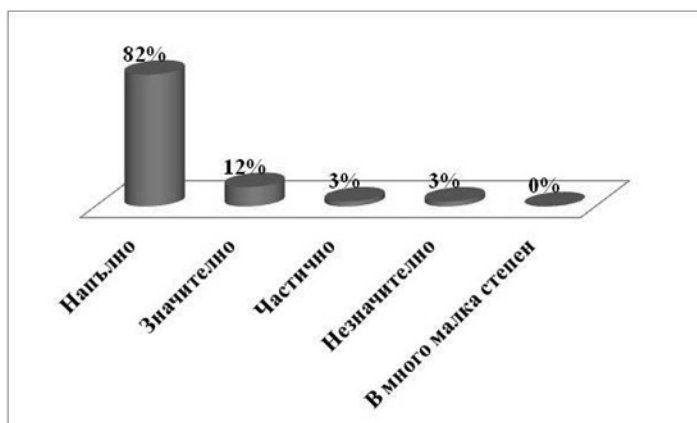
В обобщен план, без претенции за изчерпателност, в студията са представени **обработените и анализирани резултати** от проведената анкета. В нея участваха 92% жени и 8% мъже (фиг. 1.)



Фигура 1. Разпределение по пол (в %)

На въпроса: „Смятате ли, че научихте повече относно приложимостта на теоретичните знания по посока организация и управление на учебно-възпитателна среда?“ (фиг. 2.), получените резултати в преобладаващата си част (82% от анкетираните) се обединяват около най-висока положителна

оценка „напълно, в най-голяма степен“, а 5-ма от студентите, съставляващи 12%, дават отговор „значително, в голяма степен“.

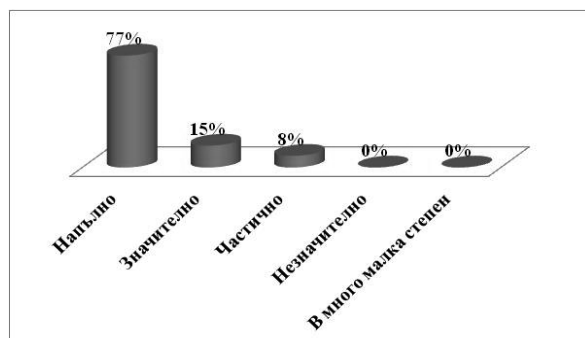


Фигура 2. Приложимост на теоретичните знания (в %)

Резултатите изразяват подчертано **високата положителна оценка на анкетираните** по отношение възможностите за **приложимост на теоретичните знания в реална среда на педагогическо взаимодействие**. Студентите са убедени, че вследствие на включването и участието им в практиката са се развили **компетенциите** им по отношение **прилагането на теоретичните знания в съответствие с конкретните учебни цели, задачи, време, ресурси и съдържание**. В този смисъл, „обезпечаването на педагогическата подготовка на студентите за придобиване учителска правоспособност“ на практика реализира *Мисията* на Педагогическия колеж – Плевен: да подготвя „квалифицирани, мобилни и адаптивни към съвременните реалности бъдещи педагози в съответствие с потребностите и динамиката на пазара на труда“ (Димкова, Вълва, Тодоров, Вачева, 2013: 54).

Преобладаващата част от анкетираните посочват, че компетенциите им относно типовете дейности, които могат да се реализират в учебното пространство, са се **развили по време на практиката** им по проекта. Отговор „напълно, в най-голяма степен“ изразяват 31 от респондентите с относителен дял 77%, 6-ма от тях (15%) отговарят „значително, в голяма степен“. Сравнително малка част от студентите, само 3-ма, изразяват колебание и отговарят „частично, в средна степен“ (фиг. 3).

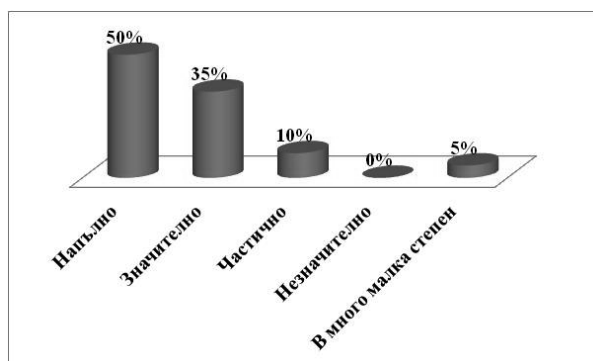
По-голяма част от бъдещите учители посочват, че са се **усъвършенствали компетенциите** им да **реализират конкретни организационни форми и дейности** във връзка с предвиденото в учебните програми учебно съдържание и конкретните условия на реализацията му в учебна среда. Несъмнено, това ще окаже ефект върху



Фигура 3. Компетенции за реализиране на конкретни организационни форми и дейности (в %)

реализиране на цялостния процес на обучение и възпитание в началните класове и предучилищната степен. **Приоритетно преследваната от колежа цел** за „обогатяване на подготовката на студентите, способни да се справят с практическото многообразие на педагогическата дейност“, получава своята ефективна реализация и студентите цялостно осмислят дидактическия профил на културно-образователните области на методиките (Димкова, Вълва, Тодоров, Вачева, 2013: 55).

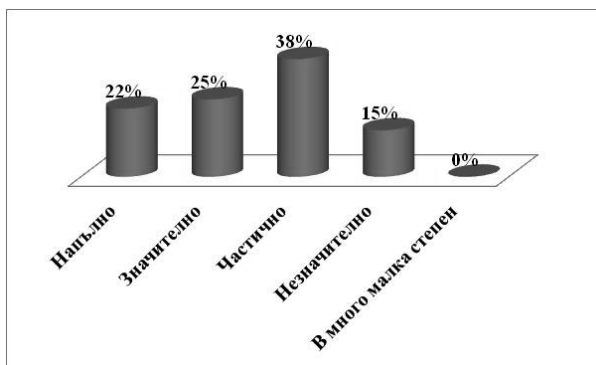
На въпроса: „Намирате ли, че Вашите умения за откриване на информация относно продължаваща професионална квалификация са се подобрили вследствие на участието Ви в студентската практика?“, половината от анкетираните (20, с относителен дял 50%) са дали отговор „**напълно, в най-голяма степен**“, а други 14 (35%) – „значително – в голяма степен“. Само 4 от респондентите, с относителен дял 10%, посочват отговор „частично, в средна степен“ и 2-ма студенти (5%) – „в много малка степен“ (фиг. 4).



Фигура 4. Подобряване на уменията (в %)

Участвайки активно в проект „Студентски практики“, **сравнително висок процент от бъдещите учители** от Педагогическия колеж – Плевен, **са подобрили уменията си за откриване на информация** относно продължаващата професионална квалификация. Това е предпоставка студентите по-бързо да намират и използват специализирана информация. В този смисъл, тези умения ще им помогнат адекватно в избора на форми относно повишаване на бъдещата професионална квалификация, а защо не и за тяхната преквалификация, ако е необходимо.

Частично се е повишила мотивацията на анкетираниите да практикуват учителската професия след участието им в студентската практика. Такъв отговор са дали 15 студенти, съставляващи 38%. Останалите 9 (22%) посочват – „**напълно, в най-голяма степен**“; 10 анкетирани (25%) – „**значително – в голяма степен**“; 6 студенти, с относителен дял 15%, дават отговор „**незначително – в малка степен**“ (фиг. 5).

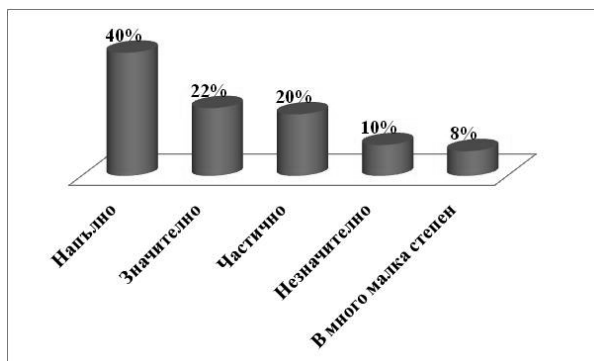


Фигура 5. Повишаване мотивацията (в %)

Мотивацията на анкетираниите студенти да **практикуват учителската професия търпи частична промяна**. Това е породено от факта, че по време на участието им в студентската практика бъдещите педагози са се запознали със същността на педагогическия труд и са се докоснали до реалностите в съвременната класна стая и в занималнята.

Бъдещите учители – професионални бакалаври, независимо от мотивацията си, **се чувстват в най-голяма степен ангажирани с продължаващото си професионално развитие след участие в проекта** (фиг. 6).

Такава позиция са заявили 16 от респондентите, т.е. – 40% от всички анкетирани бъдещи учители. Колебание са изразили 9, с относителен дял 22%, които са дали отговор „**значително, в голяма степен**“, 8 студенти, съставляващи 20%, посочват – „**частично, в средна степен**“, 4-ма анкетирани (10%) отговарят – „**незначително, в малка степен**“, останалите 3-ма заявяват – „**в много-малка степен**“.



Фигура 6. Ангажираност с продължаващо професионално развитие (в %)

Получените резултати от анкетното проучване дават основание да се изведат следните **изводи**. След участието в проекта студентите:

- имат **висока положителна оценка** за приложимост на теоретичните знания в реална среда на педагогическо взаимодействие;
- **в най-голяма степен са усъвършенствали компетенциите** си да реализират конкретни организационни форми и дейности;
- **частично се е повишила мотивацията** им за практикуване на учителската професия;
- **подобрили са се уменията** им за откриване на информация относно продължаващата професионална квалификация.

Настоящата практика дава достатъчно основания да се подчертае, че тези водещи идеи не са достатъчно конкретизирани както в теоретичен, така и в практически аспект. Анкетното проучване насочва към следните **препоръки**.

1. Желателно е на национално равнище **по-разгърнато да се изследва проблемът** за продължаващото обучение на студентите от педагогически специалности, образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър“, с цел разширяване на педагогическите стратегии за развитие на професионалните и специални педагогически компетенции.

2. Нужно е **структуриране на целенасочена методическа стратегия за продължаващото обучение**, включващо в себе си основните компоненти, изграждащи педагогическия профил на учителя, както и многообразни експериментални модели, като се отчитат положителните и негативните моменти от тяхното прилагане.

3. За **оптимизиране на учебното съдържание** е необходимо да се включат теми и упражнения с практическа насоченост, за предоставяне на информация и активно включване на студентите в образователни национални и международни проекти.

4. Препоръчително е да се **поощряват изследователските опити** на бъдещите учители в тази насока, за да се обогати системата от дидактико-

методически задачи, които реално могат да актуализират и допълнят учебното съдържание в педагогическите специалности във ВУЗ.

Заключение

Проведената експериментална работа потвърди актуалността на разглеждания проблем. Темата за продължаващата квалификация на бъдещите педагогически кадри не престава да е актуална и дискутирана в педагогическите среди.

На базата на теоретичния анализ и анкетното проучване може да се обобщи, че практическата подготовка на студентите професионални бакалаври представлява важна част от цялостната им педагогическа подготовка. Овладеяването на по-добри базисни и практически знания и опитности представлява свързващото звено между задължителната квалификация и професионалната реализация на придобиващите ОКС „професионален бакалавър“. Несъмнено, потребностите от съответстваща трудова пригодност изискват адекватна професионална подготовка – в съответствие с образователните стандарти за професионални и специални компетенции на бъдещите педагози. От тях се очаква да придобиват повече и по-добри познания, които да са в съответствие с потребностите и динамиката на пазара на труда.

Включването и участието в проекти като „Студентски практики“ е добра възможност за взаимодействие между работодателите и студентите, която следва непрекъснато да се развива и усъвършенства. Като професионална дейност, основана върху формите и методите на научното познание и организацията на труда, студентската практика е насочена към потребностите на обществото в регионален и национален мащаб и реализира основните цели и задачи в образователната политика на Педагогическия колеж – Плевен.

Резултатите от проучването на проблема ще обогатят педагогическата дейност – за постигане на системност, вариативност, гъвкавост и оригиналност при планиране и реализиране на съвременен интерактивен учебен процес в Педагогическия колеж – Плевен. Направените анализи и формулираните изводи позволяват да се обобщи, че целта и задачите на изследването са решени и постигнати.

БЕЛЕЖКИ

1. Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г. (2015). Приета от 43-то Народно събрание на 26.02.2015 г., обн., ДВ, бр. 18 от 10.03.2015 г., достъпно на:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yU7AFj0VmJgJ:www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx%3Flang%3DbgBG%26Id%3D962+&cd=5&hl=bg&ct=clnk&gl=bg> (последно влизане 18.08.2015г.).

2. Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри, достъпно на: <http://mon.bg/?go=page&pageId=74&subpageId=143>, с.31.
3. Национална стратегия за младежта (2010-2020), достъпно на http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf, (последно влизане 19.08.2015г.)
4. Проект „Студентски практики“, достъпно на : <http://praktiki.mon.bg/sp/>.
5. Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г., достъпно на: <http://www.strategy.bg/publicconsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=598>, с.10.
6. Преосмисляне на образованието: инвестиране в умения за постигане на по-добри социално-икономически резултати. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Страсбург, 20.11.2012 г. COM(2012) 669 final.
7. Болонска декларация за създаване на общоевропейско пространство за висше образование, Болоня, 19 юни 1999.
8. Комюнике от Букурещ (2012): Да използваме потенциала си по най-добрия начин: Консолидиране на европейското пространство за висше образование, достъпно на: http://mail.nacid.bg/newdesign/bg_eu/att_files/2012_Bucharest-komjunike_bg.pdf (последно влизане 23.08.2015г.)
9. Комюнике от срещата на европейските министри, отговарящи за висшето образование, Прага, 19 май 2001 г.
10. Новата програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта, достъпно на: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/discover/index_bg.htm (последно влизане 20.08.2015 г.)
11. Заключение на Съвета и на представителите на правителствата на държавите членки, заседаващи в рамките на Съвета, от 26 ноември 2009 г. относно развитие на ролята на образованието в рамките на пълноценно функциониращ триъгълник на знанието (2009/C 302/03)
12. „Европа 2020“ – Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, достъпно на: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:BG:PDF> (последно влизане 23.08.2015)
13. Национална квалификационна рамка на Република България, достъпно на: mon.bg/?h=downloadFile&fileId=1980.

ЛИТЕРАТУРА

Бонева, Г. (2004). *Професионално-практическата подготовка на студентите – бъдещи начални учители (теория – методика – практика)*. В. Търново: „Бойка“.

- Вълова, Т. (2015). Информационна грамотност и професионално развитие на учителите. В сборник: *Юбилейна международна научна конференция „50 години Великотърновски университет“*. В. Търново: Университетско издателство: „Св. св. Кирил и Методий“.
- Вълова, Т. (2014). Учителски мрежи и професионално развитие. *Педагогика*, 1.
- Димкова, Р., Вълова, Т., Тодоров, Кр., Вачева, К. (2013). *История на Педагогическия колеж Плевен*. Велико Търново: Фабер.
- Йорданова, Д. (2011). *Дидактически изисквания при хоспитуране на студентите*, достъпно на: http://www.cet-vtu.com/site/bul/et2_5.html.
- Марчева, П. (2013). *Практически умения и компетенции на бъдещите учители за реализиране на пазара на труда – реалност и възможности*, достъпно на: http://www.tu-sliven.com/DistanceEducation/Konferenciq27022014/mladite_hora_na_pazara_na_truda_petya%20marcheva.Pdf.
- Михова, М. (2014). *Образователна политика на Европейския съюз. Проблеми и приоритети*. Пловдив: Астарта.
- Пейчева-Форсайт, Р., Асенова, Б. Йовкова (2012). Формиране на професионални компетентности в рамките на виртуален педагогически практикум на студенти – бъдещи учители. *Списание на Софийския университет за електронно обучение*, 2012/1-2, достъпно на: http://journal.e-center.uni-sofia.bg/f/downloads/2012/Broi_1_2/R.Peytcheva-Forsyth_A.Asenova_B.Yovkova_2012_1-2_online.pdf.
- Ранев, А. (2008). Личностно-професионален профил на учителя като мениджър на иновационни дейности. *Педагогика*, 4.
- Anderson, R. H., Snyder, K. J. (eds) (1993). *Clinical Supervision: Coaching for High Performance*, Technomic, Lancaster, PA.
- Dryden, G., Jeannette Vos (1999). *The Learning Revolution*. Publisher: Jalmar Pr.

REFERENCES

- Boneva, G. (2004). *Profesionalno-prakticheskata podgotovka na studentite – badeshti nachalni uchiteli (teoriya – metodika – praktika)*. V. Tarnovo: „Boyka“.
- Valova, T. (2015). Informationsnna gramotnost i profesionalno razvitie na uchitelite. V sbornik: *Yubileyna mezhdunarodna nauchna konferentsiya „50 godini Velikotarnovski universitet“*. V. Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo: “Sv. sv. Kiril i Metodiy“.
- Valova, T. (2014). Uchitelski mrezhi i profesionalno razvitie. *Pedagogika*, 1.
- Dimkova, R., Valova, T., Todorov, Kr., Vacheva, K. (2013). *Istoriya na Pedagogicheskiya kolezh Pleven*. Veliko Tarnovo: Faber.

- Yordanova, D. (2011). *Didakticheski iziskvaniya pri hospitirane na studentite*, dostapno na: http://www.cet-vtu.com/site/bul/et2_5.html.
- Marcheva, P. (2013). *Prakticheski umeniya i kompetentsii na badeshtite uchiteli za realizirane na pazara na truda – realnost i vazmozhnosti*, dostapno na: http://www.tu-sliven.com/DistanceEducation/Konferenciq27022014/mladite_hora_na_pazara_na_truda_petya%20Marcheva.pdf.
- Mihova, M. (2014). *Obrazovatelna politika na Evropeyskiya sayuz. Problemi i prioriteti*. Plovdiv: Astarta.
- Peycheva-Forsayt, R., Asenova, B. Yovkova (2012). Formirane na profesionalni kompetentnosti v ramkite na virtualen pedagogicheski praktikum na studenti – badeshti uchiteli. *Spisanie na Sofiyskiya universitet za elektronno obuchenie*, 2012/1-2, dostapno na: http://journal.e-center.uni-sofia.bg/f/downloads/2012/Broi_1_2/R.Peycheva-Forsyth_A.Asenova_B.Yovkova_2012_1-2_online.pdf
- Ranev, A. (2008). Lichnostno-profesionalen profil na uchitelya kato menidzhar na inovatsionni deynosti. *Pedagogika*“, 4.
- Anderson, R. H., Snyder, K. J. (eds) (1993). *Clinical Supervision: Coaching for High Performance*, Technomic, Lancaster, PA.
- Dryden, G., Jeannette Vos (1999). *The Learning Revolution*. Publisher: Jalmar Pr.

THE FUTURE TEACHERS AND THE “STUDENTS’ PRACTICES” PROJECT

Abstract. The pedagogical practice is an important stage in the preparation of qualified teachers, competitive at the labor market.

The paper gives an overview of European and national strategic documents concerning trends and priorities in connection towards formation of professional and specialized competencies of future teachers. The paper presents a questionnaire inquiry of students professional bachelors from University of Veliko Tarnovo „St. Cyril and St. Methodius“, Pedagogical College – Pleven. The research is within the Project BG051PO001-3.3.07-0002 „Students’ practices“ in relation to analyzing the opinions for their participation in it.

✉ **Dr. Teodora Valova, Assoc. Prof.**

University of Veliko Turnovo - Pleven College of Education
Pleven, Bulgaria

E-mail: valova.teodora@gmail.com